

В. М. Шпиг

Літо

ЛІТО – період у декілька місяців із найвищою середньою приземною температурою повітря. Синоніми: літній період, літній сезон. У Пн. півкулі охоплює місяці червень, липень і серпень; у Пд. півкулі – грудень, січень і лютий. За астроном. ознаками Л. – проміжок часу між літнім сонцестоянням (22 червня) і осін. рівноденням (23 вересня) у Пн. півкулі та від 22 грудня до 21 березня у Пд. півкулі. У синопт. метеорології Л. – проміжок часу у декілька місяців, що характеризується у кожній клімат. зоні особливим режимом атмосфер. процесів. За клімат. ознаками Л. – період стійкого переходу серед. добової температури повітря через +15 °С у бік підвищення. Літнє зростання температури від місяця до місяця відбувається повільніше, ніж навесні. Поле температури стає одноріднішим. Для простор. розподілу ізотерм улітку характерною є їхня орієнтація із Пд. Зх. на Пн. Сх. Протягом року середня температура найвищих значень досягає у липні (за виключенням мор. узбережжя, де серпень може бути теплішим). На Поліссі та в Лісостепу вона дорівнює +18–20 °С, у Степу та на узбережжях морів – +21–23 °С, у Крим. горах – +16 °С, в Укр. Карпатах на вис. бл. 1000 м – +13–14 °С. У 20–30 % років найтеплішим місяцем буває серпень. У Крим. горах, Укр. Карпатах та на Пд. березі Криму він найтепліший у 42–46 %. Від липня до серпня починається повіл. зниження температури повітря, яке надалі збільшується. Влітку найнижча середня місячна температура повітря зумовлена, як і взимку, адвекцією холод. мас повітря, але межі її коливань зменшуються. В аномал. теплі літні місяці та в аномально холодні абсолютні відхилення від норми за істор. період спостережень становили +2–6 °С. Улітку спостерігається абсолют. максимум температури повітря (+35–40 °С), в окремі роки внаслідок аномал. розвитку синопт. процесів він досягається у травні, вересні. Абсолют. максимум температури повітря поступово зменшується як у напрямку із Пд. на Пн., так і зі Сх. на Зх. На заг. закономірність розподілу макс. температури повітря впливає рельєф. В Укр. Карпатах і Крим. горах зі збільшенням висоти місцевості макс. температура повітря зменшується. На Донец. височині вона дещо нижча порівняно з т-рою навколиш. місцевості. У Крим. горах найвища макс. температура повітря відмічається навіть у жовтні. Повільне її зниження починається у вересні. Температур. контраст між Л. та ін. сезонами наявний лише у помірних і високих широтах. Т-ра в екваторіал. широтах від місяця до місяця мало змінюється. Літній найбільший радіац. баланс і тривалість соняч. сяйва: від 691 МДж/м² на Пн. Зх. України до 1040–1070 МДж/м² у Пд. Степу та Криму, 225–295 год. на Поліссі

та в Лісостепу, 315–345 год. у Пн. Степу і 335–350 год. у Криму. Різниця між його значеннями у червні та липні становить бл. 3 %. У серпні радіац. баланс зменшується на 20–35 %. Л. на більшій тер. України тепле, а на Пд. жарке. Найраніше Л. настає у степ. р-нах, на Пд. березі Криму. У степ. зоні літній період триває 120–130 днів, найкоротшим він є в Укр. Карпатах – 12 днів до вис. 800 м. Л. закінчується після переходу температури повітря через +15 °С у бік зниження, що на більшій частині тер. України відбувається у першій декаді вересня. Влітку середня температура поверхні ґрунту найвища та характеризується незнач. коливаннями від місяця до місяця. У червні на більшій частині тер. вона зростає до +25 °С, у горах – до +12–18 °С, у липні досягає +25–29 °С. Висока середня температура спостерігається і в серпні: на рівнині – +21–25 °С, у горах – +13–18 °С. Абсолют. максимум температури ґрунту у цей сезон становить +60–65 °С, на край. Зх. – +55–60 °С. На Пд. і у рівнин. частині Криму він наближається до +70 °С. Влітку під час вторгнення арктич. повітр. мас температура ґрунту характеризується невеликими значеннями. У червні абсолют. мінімум на поверхні ґрунту залежно від мікроклімат. умов місцями знижується до -3 °С, тільки у липні на рівнині температура ґрунту не буває нижче 0 °С. В Україні – континент. тип річного ходу опадів, за якого кількість опадів теплого періоду втричі перевищує кількість опадів холод. періоду. Такий розподіл опадів найбільш виражений на височинах і у пн. та пн.-зх. р-нах. Амплітуда річного ходу опадів тут становить понад 50 мм. У Степу річний хід опадів рівномірніший, особливо на узбережжях морів, де амплітуда зменшується до 25 мм. В окремі роки найбільша та найменша кількість опадів може зміщуватися на ін. місяці. Найбільша місячна кількість опадів, що відмічалася в Україні, перевищує середні значення вдвічі–втричі. На переваж. частині тер. вони змінюються від 65 до 260 мм залежно від сезону року. У червні–липні всюди випадає макс. за рік кількість опадів. На Поліссі кількість опадів у червні перевищує 75 мм, місцями досягає 100 мм, на решті тер. вона становить 60–70 мм, у Пд. Степу та на узбережжях морів – 40–50 мм. На Поліссі на липень припадає річний максимум опадів (понад 85 мм). У серпні також випадає значна кількість опадів. На решті тер. відмічається їхнє зниження: у Степу – до 50 мм, іноді до 40 мм. Улітку найбільша кількість опадів на тер. Укр. Карпат (400–500 мм) випадає у верхів'ях річок Лімниця, Бистриця Солотвинська, Прут і Тересва, а також на окремих високогір. плато. Кількість опадів улітку на пн.-сх. схилах дещо більша, ніж на пд.-зх.; це зумовлено особливостями циркуляції.

Бібліографічний опис:

Літо / В. М. Шпиг // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-55840>

